



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Casparis Ziegleri De Episcopis eorumq[ue] juribus,  
privilegiis, & vivendi ratione, Liber Commentarius**

**Ziegler, Kaspar**

**Norimbergæ, 1686**

XI. De cruce Patriarchis & Archiepiscopis anteferri solitâ.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61543](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61543)

sibi invicem per literas, quas vocabant, synodicas, fidem suam declarare, & confessionem edere, quales non tantum à Proterio Patriarcha Alexandrino ad Leonem Pontificem Romanum, & à Sophronio Patriarcha Hierosolymitano ad Honorium, & à Nicephoro Patriarchâ Constantinopolitano ad Leonem III. itemque à Petro Constantinopolitano ad Leonem IX. missæ referuntur; sed etiam à Gregorio Magno ad Johannem Patriarcham Constantinopolitanum, ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, ad Gregorium & Anastasium Antiochenos, ad Johannem Patriarcham Jerosolymitanum editæ legi adhuc possunt in ejus regestro, uti vocatur, *lib. 1. epist. 24.* Et hoc illum præstitisse ait Johannes Diaconus in *vit. Greg. l. 2. c. 3. & 5.* secundum præcessorum suorum morem.

## CAP. XI.

### *De Cruce Patriarchis & Archiepiscopis anteferri solitâ.*

I.

**C**RUCIS signum magno in honore semper habitum fuisse à Christianis, ex historiæ Ecclesiasticæ Scriptoribus copiosa extat memoria. Factum id tum propter publicam contumeliam ignominiamque, cui illa communi omnium mortalium judicio exposita erat, ut hæc ratione Ecclesiam suam laxiore intervallo à cœtu gentilium disjunctam significarent, tum verò vel maxime propter divinissimum illud redemptionis nostræ pretium, quod in eâ fuit oblatum & solutum. Frequens hoc Ethnicorum scomma Christianorum auribus obstrepuit: *Tu adoras crucifixum?* uti refert Chrysostomus *hom. 2. in ep. ad Rom.* Insignis enim amentix argumentum esse duxerunt, si quis honorificè sentiret de isto, quod in cruce fiebat, supplicii genere, tam in viso omnibus & ignominioso. Eam ob causam, qui Christo nomen dederant, in plerisque omnibus suis sermonibus, totaque vitæ suæ ratione, crucis signum tanto magis ornare atque extollere consueverunt, ut inimicis crucis Christi Judæis pariter & gentilibus ægrè facerent, majoremque in animis illorum dolorem excitarent. Nec puduit adeò illos, ut Chrysostomi verbis utar, crucis signum & rebus suis gestis & facultatibus omnibus, tanquam legitimum quoddam insigne adscribere. Hinc adeò soliti fuerunt post destructa idolorum templa & delubra in locum eorum Christi crucem tanquam trophæum statuere, illudque in vestibulis, in parietibus, in fenestris, in postibus, in columnis, denique in in-

Ooo 2

signi-



signibus, vexillis, signis, scutis, nummis exprimere, ut quocunque oculus sese converteret, in sacrosanctum crucis signum incurreret.

II. Sed & in quibusdam cultus divini partibus cruces adhibebantur, e. g. in procesionibus publicis, quas faciebant, & in litanis. De tali enim earum usu loquitur Justinianus *novell. 123. c. 32.* Sed & ipsas honorandas cruces, cum quibus & in litanis ingrediuntur, non alibi, nisi in venerabilibus locis reponi, & si quando opus vocaverit ad litanias celebrandas, tunc solum ipsas sanctas cruces accipere eos, qui consuetè eas portare solent, & cum Episcopo & Clericis litanias celebrare &c. Ex quibus verbis patet, procesiones jam ævo Justiniani in usu fuisse, quanquam antiquioribus temporibus procesio publica & δημοσία πρὸς τὸν Θεὸν nihil aliud significaverit, quàm εἰσόδον, συναξιν, publicam frequentationem, & popularem conventum in Ecclesiâ, uti optimè observat Franciscus Florens in *dissertat. jur. Canon. ad c. auditis* &c. de *prescript. cap. 4.* Cruces autem in procesionibus ejusmodi gestari solitas à Chrystostomo primum excogitatas fuisse, & quidem eum in finem, ut cereas faces accensas impositas haberent, quia scilicet conventus illi nocturni erant, testis est Socrates *lib. 6. hist. Eccl. cap. 8.* Atque id accidit imminente seculo V.

III. Quod ita primum ad pietatem excitandam institutum fuerat, versum mox fuit in pompam, invalescente scilicet consuetudine, ut eximiarum dignitatis Viri ad Urbem accedentes crucibus antelatis exciperentur. Sic enim exarchos & patritios exceptos fuisse Romæ notat Anastasius Bibliothecarius in *vitâ Hadriani 1.* Atque inde putant nonnulli, natum fuisse etiam illud, ut à proceribus Ecclesiæ istiusmodi cruces usurparentur, quando ipsi quoque licet extra supplicationes publicas, procederent. Ego verò ex æmulatione potius id factum existimo, quia magistratibus civilibus sua esse insignia, quæ præferrentur, in conspectu habebant, ut quemadmodum ante Rectores provinciarum, Consules aliosque magistratus superiores, imò ipsos Imperatores, imagines Principum, falces, gladii, ignis & alia insignia deferri solebant: sic ipsi quoque haberent illustre aliquod & conspicuum signum, per quod ab reliquis Episcopis suæ dioceseos dignosci possent, & per quod si non superiores, saltem pares haberentur magistratibus civilibus. Et sic quod ab initio signum devotionis esse cœpit, degeneravit tandem in signum *ἰσχυροῦς* & eminentiæ singularis, quemadmodum etiam procesiones, quas à pietate & sanctitate tantoperè commendant Ecclesiæ Latinæ Doctores, tandem cœperunt numerari & recenseri inter argumenta jurisdictionis, *c. 15. &c. de prescript. &c. 13. &c. de sentent. & re jud.*

IV. Postquam ita in crucis prælatione singulare aliquod honoris & dignitatis argumentum sese exseruit, quod quidem, uti dixi, ex pravâ hominum impositione exortum fuit, cœpit ea mox communis fieri non Patriarchis



chis tantum & primatibus, sed etiam Archiepiscopis, cum hãc tamen distinctione, quod Patriarchis ubique locorum crucem elatam præferre liceat, præterquam in Urbe Romã aut ubi Pontifex Romanus præsens fuerit, aut ipse Papa Romanus in propriã causã, inauditis patriarchis *in c. antiqua 23. X. de privileg.*) sed Archiepiscopis in suã tantum id liceat provinciã, nisi ex privilegio id habeant summi Pontificis speciali. Et Archiepiscopis ideo id denegari in aliis provinciis ajunt Canonistæ, quia in illis hoc insigne denotat superioritatem & potestatem in loco, quæ extra locum istum exspirat. Nec diversum quidem etiam de patriarchis dicendum esse, nisi communi jure illi muniti essent, ut propterea in his crucis extra provincias suas prælatio dignitatem magis personæ, quàm potestatem denotet. Aug. Barbosa *de offic. Episc. part. 1. tit. 3. cap. 1. n. 23.* qui idem *sub num. 25.* adhuc aliam facit differentiam, quod scilicet patriarchis in signum eminentiæ & superioritatis crux gemino ligno transverso, Archiepiscopis autem unico tali constans præferri soleat.

V. Quandoquidem verò hãc ratione cruces suum officium, quod habuerunt olim, prorsus perdididerunt, neque in tali negotio amplius adhibentur, ut pia ceremonia, quæ orationi adjecta animos fidelium ad crucis Christi memoriam eveheret, sed ut materiæ alicui terrenæ, aut figuræ, aut gestui affixa, eumque in finem, ut temporale aliquid, ut est jurisdictio, denotaret, mirum non est, mutato ita rerum usu controversias natas esse propter hoc crucis *ἀξίωμα* tantum non internecinas & immortales. Multa passim refert Historia Anglicana de contentione sæpè iteratis inter Archiepiscopum Cantuariensem & Eboracensem propter crucis hoc insigne, quibus sopiendis auctoritatem suam non unis vicibus interposuerunt non Reges tantum, sed Pontifices etiam Romani. Utriusque Archiepiscopi rationes, quibus quisque instructus erat, sollicitè conquisivit & congescit Gulielmus Neubrigensis *rer. Angl. lib. 5. cap. 10.* Nos eas quidem nunc non discutiemus, sed tamen quid hinc inde factum fuerit, & quã ratione quisque partes suas tutatus fuerit, breviter dispiciemus, ut appareat inde, quàm perverse, & improbè uti soleant prælati signo crucis, quod symbolum esse debuit passionis divinæ.

VI. Fuerunt hi duo Metropolitanæ, uti scribit Stubbesius apud Franciscum Godwinum *in vitã Thoma I. Archiepiscopi Eboracensis*, ante Normanorum adventum non solum potestate, dignitate & officio, idque ex constitutione Gregorii I. Papæ, sed etiam suffraganeorum numero pares censebantur. Nunc autem Cantuarienses novo & credulo Regi Guilielmo persuaserunt, Eboracensem Ecclesiam Cantuariensi debere subjici: & utile esse ad Regni firmitatem, ut Britannia uni quasi primati subderetur. Alioqui posse contingere, ut de exteris gentibus,



quæ Eboracum navigio venientes, regnum infestare solebant, unus aliquis ab Eboracensi Archiepiscopo & ab illius provincia indigenis Rex crearetur, & sic regnum turbatum scinderetur. Gregorii epistola ad Augustinum Legatum suum eâ de re habetur lib. 12. num. 15. ubi, cum pares Archiepiscopos illos inter se esse voluerit primum, mox tamen hanc distinctionem observari jubet, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus. Quâ ratione autem ab Rege Guilielmo, qui Conquæstor alias dicitur, Eboracensis Ecclesia Cantuariensi subjecta fuerit, ex diplomate constat, quod refert Johannes Josselinus in antiq. Britann. in vit Lanfranci. Idque promulgatum fuit anno salutis MLXXII.

VII. Controverfiam hanc de primatu utcunque fopitam excepit mox alia de prælatione crucis, quam sibi ex privilegio Honorii II. Pontificis Romani concessam habuerat Thurstanus Eboracensis Archiepiscopus. Eâque concessione cum uteretur Rogerus successor, sed ab Archiepiscopo Cantuariensi prohiberetur, ad Pontificem Romanum Alexandrum III. res delata est, qui non auditâ parte alterâ privilegium illud primo sui Pontificatus anno confirmavit. Id verò indignè ferens Thomas Archiepiscopus Cantuariensis inhibitionem mox impetravit ab eodem Alexandro, ne in provinciâ Ecclesiæ Cantuariensis id amplius auderet Archiepiscopus Eboracensis, quandoquidem id jus nunquam antea ei competierit. Acceptâ verò hâc inhibitione Eboracensis plurimorum annorum possessionem allegavit, atque eâ injustè se dejici ostendit, fecitque, ut Pontifex revocatâ inhibitione possessionem suam tueretur, quoad in judicio petitorio aliud decretum fuisset. Et in hanc sententiam concepta est decretalis epistola Alexandri III. in c. 1. §. ut lite pend. nihil. innov. quæ tamen, ut de negotio isto plenior habeatur cognitio, supplenda est ex antiquâ collectione secundâ eod. tit. ex recensione Antonii Augustini: *Memoria nostra non excidit, qualiter in primo anno nostræ promotionis transcriptum literarum felicis memorie prædecessoris nostri Honorii nobis feceris presentari, in quo continebatur antecessoribus tuis Apostolicâ benignitate esse indultum, ut tamen, quàm successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre, nos verò antecessoris nostri vestigiis inhaerentes tibi subscripti nostri munimina confirmamus, quod antecessoribus tuis fuerat à prædecessore nostro clementer indultum. Postmodum verò sanctæ & venerandæ memorie T. quondam Cantuariensis Archiepiscopus existimans hoc in præjudicium sui juris & suæ dignitatis redundare, exinde cepit questionem movere. Unde propter hoc ad sedem Apostolicam appellavit affirmans, si benè meminimus, quod tibi & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset, sicq; factum est, quod per nostra nos tibi scripta prohibuimus, ne in provinciâ Cantuariensis Ecclesiæ, donec de ipsâ causâ cognoscatur, ante te crucem deferre aliqua ratione audeas. Quia ergo per dil. f. nostros J. & A. clericos tuos gravem*  
coram



coram nobis querimoniam deposuisti, asserens, quod de possessione hujus rei, quam tu Et Antecessores tui habuistis, ante cognitionem iudicii spoliassemus. Nos volentes tibi, tanquam venerabili nostro fratri deferre, Et jura tua integra Et illibata servare, presentibus literis statuimus Et. Sequuntur ea, quæ habentur in compilatione Gregorii IX.

VIII. Brevi post tempore Rogero in Ecclesiâ Eboracensi adhuc vivo, postquam Richardus in Sedem Cantuariensem evectus fuisset, resuscitata est ea de cruce gestandâ controversia. Quam ut componeret, missus est à Pontifice, Hugocio Legatus. Is cum advenisset, concilium ex utriusq; provinciæ Clero coëgit, sed successu parum felici & perquam faceto. Cum enim dies inchoandi concilii adesset, Legatus in sublimi sedens folio dexteram Cantuariensi Archiepiscopo concessit. Eboracensis verò finistram dedignatus se medium inter Legatum & Cantuariensem intrudere conatus fuit; hoc verò nullatenus cedente in Primatis sui gremio tandem resedit. Tam inusitato spectaculo Episcopi præsentis consternati hanc tantam temeritatem reprehenderunt acriter, sed frustra. Quapropter famuli ac ministri Cantuariensis contumeliâ hæc Domino suo illatâ irritati Eboracensem è gremio Cantuariensis vi detrahunt, humi dejectum pedibus conculcant, pugnis contundunt, & Archiepiscopales vestes in frustra dilacerant. Hæc videns Legatus & sibi malè metuens discescit properè, eumque è vestigio sequitur Cantuariensis cum famulis suis, relicto Eboracensi humi prostrato, qui anhelus tandem & semianimis exsurgens properat ad Regem, sic ut erat pulverulentus, pannis obsitus, sanguine conpersus, ac attonito vehementerq; miranti, quid rei esset, querimoniam contra Cantuariensem instituit gravem; sed intellectâ veritate, iracundia regia jam pullulans, in risum & cachinnos soluta est.

IX. Rogeri successor Godefridus sive Galfredus parum abfuit, quin eandem fortunam expertus fuisset. Expectabatur in Angliâ anno MCXCIV. reditus Richardi Regis, quem Henricus VI. Imperator hæctenus captivum tenuerat. Paulo ante etiam electio Huberti Archiepiscopi Cantuariensis expedita fuerat. In utroque isto actu qualem se gesserit Archiepiscopus Eboracensis, hunc in modum referunt Annales: *Omnes jam ordines adventanti Regi occurrunt. Inter quos Godefridus Eboracensis Archiepiscopus Regis ex illicito coitu frater, cum in itinere cruce ante se latâ Cantuariensem provinciam attingeret, Regiâ viâ progredi cum cruce metuit. Itaque ne crucem videretur deponere, per devia atq; dumos progressus crucem magnificè gestans Sandwici, quo Rex appulerat, omnesq; concurrebant, ei obviam dat. Id Hubertus ægrè tulit, Et de injuriâ illâ cum Rege conquestus est. Rex has sive nugas, sive minutas controversias à se ad Papam transtulit. Idem Godefridus in Episcoporum conventum, qui de Huberti electione Londini habitus est, ante cum cruce gloriosius venerat.*

Cui



Cui à Roffensi Episcopo graviter & acutè reprehensò, omniumq; clamoribus cum cruce expulso, à nemine assurrectum est. Tùm verò in plateis incessit cum cruce magnificentius, adulterinâ suâ nobilitate & cognatione fretus. Sed minis civium, quos fastu suo incenderat, & consilio Magnatum, qui Regis causa ei prospexerant, erucem deposuit, & ne vi rumperetur aut adimeretur, abscondit.

X. Prolixum esset singula enumerare, quæ inter istos duos Archiepiscopos propter crucis insigne contigerunt. Igitur potioribus tantum quibusdam delibatis contenti erimus. Anno MCCXXC. habitum fuit Concilium Lamethi, quo durante Eboracensis Archiepiscopus, ut Regem adiret, Cantuariensem provinciam cruce ante se gestatâ ingressus est. Itaque Johannes Peckam Cantuariensis Archiepiscopus per totam suam provinciam promulgatis sub excommunicationis pœnâ jusfit, ne quis Eboracensi (fuit is Gulielmus Wickwane) aut suis famulis esculenta, potulenta, seu quæcunque ad victum necessaria ministraret, ulliusve publici aut privati negotiî commercium cum illis haberet. Cujus rei severitate cum aut provincia infectis negotiis exeundum aut fame pereundum esset Eboracensibus, crux illa tanto fastu erecta humiliter deposita aut dejecta fuit. De eodem Eboracensi actum adhuc alium refert Chronici Osneiensis autor his verbis: *Cum reversus (Româ, ubi pallium & consecrationem acceperat) applicasset in Angliam, & per provinciam Cantuariensem erectâ cruce, quam ante se more prædecessorum fecerat deportari pompaticè, pertransiret, quidam de familiâ D. Cantuariensis crucem ipsam de manibus bajuli violentis ausibus abstulerunt, ipsamq; minutatim in frustra confregerunt.*

XI. Duraverat ista de cruce gerendâ controversia annos penè trecentos, præsertim, cum eam contrariis sæpè rescriptis fovissent Pontifices Romani. Tandem verò Eduardus III. Rex circa annum M CCLII. totâ lite ab utroque Archiepiscopo ejus arbitrio commissâ eam hoc modo composuit: Ut uterque in alterius provincia crucem suam liberè ante se ferre possit; sed Eboracensis in subjectionis signum & singuli ejus successores secundo mense postquam deinceps Cantuariensem provinciam ingressi fuerint, pro pacificâ crucis delatione nuncium aliquem solennem videlicet vicarium suum in spiritualibus generalem, vel causarum auditorem, vel aliquem legum Doctorem, vel militem ad Ecclesiam Cathedralem Cantuariensem cum unâ imagine aureâ valoris XL. L. Sterl. sculptâ ad similitudinem Archiepiscopi crucem in manu suâ deferentis, vel altero jocali aureo prædicti valoris mittat. Cumque hujusmodi nuncius ad Ecclesiam Cantuariensem accesserit, imaginem illam vel jocale ad delubrum Thomæ Becket in præsentia prioris, superioris vel alterius præfidentis offerat publicè ac devotè. In parlamentis autem, tractatibus & consiliis Regis cum Cantuariensis & Eboracensis Archiepiscopi simul interfint, quia Cantuariensis



riensis Ecclesia antiquior & præ eminentior fore dignoscitur, Cantuariensis Archiepiscopus dexterâ, & Eboracensis sinistrâ Regis occupabunt, eorum crucibus eodem modo à dextris ac sinistris sepositis. In Consiliis etiam, convocationibus, synodis ac similibus congressibus, quibus utriusque interfuit, primus locus Cantuariensi, secundus verò Eboracensi tribuatur. Tum crucigeri, cum in viâ amplâ atque latâ convenerint, cruces simul deferant, sed in portarum introitu atque exitu locisque angustioribus Cantuariensis crucifer præibit & Eboracensis sequetur. Hanc compositionem Rex sigillo suo roboratam in palatio suo Westmonasteriensi promulgavit 20. Aprilis. Quam Innocentius VI. Papa 5. Kal. Martii ex suâ certâ scientiâ, non obstante, quod tunc in compositione hujusmodi suffraganeorum, prælatorum, conventuum & capitulorum utriusque provinciæ consensus jure requisitus non accesserit, omnemque alium tam juris quàm facti defectum supplens confirmavit.

XII. En verò signum Christi in cruce passi patientiam, humilitatem, mansuetudinem, & subjectionem quod repræsentare debuit, quantis superbiz & arrogantiz motibus atque procellis expositum fuit. Non alia magis Gentilibus scandalo esse potuisset, quàm hæc de crucis prælatione inter Archiepiscopos tot annos continuata altercatio. Crucis signo usi fuerunt Christiani veteres, non ut inflarent animos ad intolerabilem superbiam, & aliquam inde sibi prærogativam tribuerent, sed ut intelligere facerent Gentiles, cogitationes suas ad Christum referri, Christi; auspiciis se universas suas actiones absolvere. Hoc namque est, quod docet Apostolus, omnem nostram gloriam in Christi cruce positam esse. Gloriantur & Archiepiscopi in cruce Christi, non tamen ut Apostolus, qui eam laudis viam rectissimam esse putavit, quæ Christi impressa vestigiis appareat. Hæc autem est crucis dilectio, contumeliarum amor, hilaris ac prompta egestatis, ægritudinis, animi corporisque cruciatuum atque omnium calamitatum malorumque perperessio; à quâ viâ & gloriâ longe absunt Episcopi illi, qui non Christi, sed suam gloriam quærunt, qui non gloriantur in cruce, nisi materiali, ad pompam factâ, & inanem quandam excellentiam significante.

XIII. Cæterum non licuit olim Archiepiscopo cuiusvis crucis hæc prælatione uti, & nec in suâ quidem provinciâ, nisi ex privilegio speciali hoc ei concessum fuisset. Illi tamen plerumque hoc jure gaudebant, quibus vices suas Pontifex Romanus delegaverat, ita ut in successores etiam haud raro illud transferretur. Ita Viennensi Archiepiscopo cum primatus conferretur & vicaria potestas à Callisto II. simul crucis elatz præferendæ gratia facta fuit, uti patet ex decreto, quod Petri de Marca de primatibus dissertationi in appendice adjunxit Dn. Baluzius *sub num. 13.* Semper tamen



limitata erat potestas illa, & intra provinciam, cui quisque præerat, restricta. Ex quo non tantum protestatus fuit Benedictus Archiepiscopus Tarraconensis adversus Sancium Archiepiscopum Toletanum, quod is crucem ante se ferri passus fuerit in provinciâ Tarraconensi, sed etiam Episcopos & universum Clerum in provinciâ suâ admonuit decreti provincialis ab antecessore promulgati, ut loca ad quæ Archiepiscopus Toletanus cum cruce erecta venerit, penitus cessare debeant à divinis, & ut ipse quoque Toletanus Archiepiscopus excommunicationis sententiæ subiaceat; uti docent instrumenta ab eodem Dn. Baluzio *ibid. num. 18. & 19.* adducta. Clemens vero V. universis Archiepiscopis concessit, ut elatâ cruce in omnibus provinciæ suæ locis, etiam exemptis, procedere possint, *clém. 2. de privileg.* Imò verò habitus fuit hic honor aliquando etiam illis, qui Archiepiscopi non erant, uti probat exemplum Ottonis Episcopi Bambergensis, cui Paschalis II. permisit, ut vexillum crucis ante se in suâ dicecesi portari faceret. Vid. Dn. Baluzius in *not. ad Concil. Narbonens. pag. 40.*

## CAP. XII.

## De Translatione Episcoporum.

## I.

**R**eligiosè id observarunt veteres, ut non admitterent facile Episcoporum in alias Ecclesias translationem; sed tenebatur quisque in eâ permanere, quam ab initio sibi quasi desponsatam habuit. Hanc enim, ex indissolubilitate conjugii sive matrimonii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, rationem ut plurimum causam faciunt prohibitæ hujus translationis, de quâ comparatione quid sentiendum, supra explicavimus. Certum tamen est, eam suo modo posse admitti, in primis quoad effectus tales, qui eandem utriusque vinculi rationem subesse ostendunt, & pari obligationi maritum & Episcopum subjiciunt. Finis autem prohibitionis hujus circa mutationes Episcopatuum præcipuus est ille, ut avaritia & ambitio Episcoporum coerceretur, & ne persecutionis aut aliarum calamitatum tempore Ecclesia suo pastore destitueretur, quippe quo necessaria ipsi maxime esset ejus cura & opera.

II. Aperta in eam rem sunt testimonia tum Conciliorum, tum privata aliorum Doctorum. In Concilio Nicæno *c. 15.* constitutum fuit: *Propter tumultus & seditiones, quæ sunt, placuit omnino consuetudinem tolli, quæ præter canonem in quibusdam partibus invenitur, ut à civitate in civitatem nec Episcopus nec presbyter, nec diaconus transferatur, si quis autem post definitionem san-*  
Et